ALPAIDIS

2020

TIJDSCHRIFT VAN DE HEEMKRING HOEGAARDS ERFGOED VZW

Erfgoed ◆ Geschiedenis ◆ Volkskunde ◆ Biercultuur

Anno LVI nr. 221 4/2020

Driemaandelijks: december, januari, februari 2020/2021

Afgiftekantoor 9550 Herzele ◆ Erkenningsnummer P 802006

◆ *Ver. Uitg. M. DODION, Lelielaan, 34, 3191 Hever*

De 14 gediplomeerde onderwijzeressen honderd jaar geleden op de ere foto (Mariadal, 1920)

J. Fellendaels (Grimde/Tienen), M. Croon (Lembeek), **Ph. Giroulle (Hoegaarden),** M. Perniaux (Loupoigne), Mad. Gilson (Rixensart), V. Spinette (Halle);
Zuster Marie Andrée (Gilmont Alix, Arquennes, zuster van de eigen congregatie), M. Janssens (Grimde/Tienen), Cl. Huts (Boutersem), L. Versluysen (Luik), M. Denis (Baulers), J. Delcorde (Nivelles), A. Jacquet (Rixensart), Zr. Marie-Bernard (Van Capellen Amélie, Strombeek-Bever)
De 5 zusters die samen het onderwijscorps vormden samen met directeur A. Peeters
en links van hem de voorzitter van de jury, inspecteur Raskin.
De opleiding was uitsluitend in het Frans en alle leerlingen waren verplicht intern!

Met dank aan onze steunende leden:

Ausloos Christiane
Branson-Collin
Certo BV, Boutersem
Creten Arnold
Janssens Monica (OPS Moja)
Michel Chris
Sevenants-Dumoulin Daniel
Taverniers Jean-Pierre
TIBO Consult BVA IMMO Tibo
Van der Bruggen Bart
Notaris Van Nerum Marc en kinderen
Wouters Alfred

Ondanks de corona-implicaties is het gedenkboek ‘200 jaar Mariadal (1820-2020)’ verschenen

De voorstelling met **receptie**, **PowerPoint**
en **tentoonstelling van de jaarlijkse officiële foto van de afgestudeerde normalisten 1914-1976**
zal doorgaan in **Mariadal op zondag 13 juni 2021** om 14 uur.
De algemene overste, de zusters van de congregatie
en de heemkring Hoegaards Erfgoed vzw nodigen iedereen uit op deze unieke manifestatie.

Omdat de werking 2020 van de heemkring grondig is verstoord
blijven wij de nog beschikbare boeken aanbieden aan de gunstprijs van:
25 euro/exemplaar *(+ desgevallend 9 euro/binnenland of 15 euro/buitenland voor verzending)*
Betalen op rekening

BE23 3630 8110 6891 - BIC begunstigde: BBRUBEBB van Heemkring Hoegaards Erfgoed vzw
of BE43 0001 0933 8501 - BIC begunstigde: BPOTBEB1 van Zusters van de Vereniging met het H. Hart

De 8 gediplomeerden normaalschool vijftig jaar terug
met voorzitter jury, directeur en leraarcorps (nog 3 zusters)
1970

Voorzitter : de Heer Moors
Rita Drossart - Carla Werck - Marie José Kelles - Sonja Debroek - Godelieve Jans - Arlette Reuter - Godelieve Bollen - Monique Verhulpen

Recente publicaties en digitale ontsluiting van archieven

Directeur **Roland Severijns** en leraar geschiedenis **Luc Minten** verzorgden **een uitgebreid kijk- en leesboek** waarin het wedervaren van het domein, de gebouwen en de bewoners van het kasteel van Meldert uitvoerig wordt belicht:
‘De herschepping van een historisch goed.
Bouwen, verbouwen en restaureren op het kasteeldomein van Meldert’.

Een beschrijving staat verder in dit nummer.

De index op de aktes van het Vredegerecht Hoegaarden 1800-1802 werd gepubliceerd op de site van het Algemeen Rijksarchief. Deze index geeft de nodige informatie om naar de originele aktes te gaan. Het repertorium en de aktes worden bewaard in het Rijksarchief te Leuven, onder archieftoegang 250/15.

‘Bij de overgang van het Ancien Régime naar de periode van de Franse bezetting werd ons rechtssysteem grondig gewijzigd en geüniformeerd en werden onder andere vredegerechten gecreëerd, waar men partijen trachtte te verzoenen, familieraden voorzat. Ze traden ook op als politierechtbank (tot een maximale gevangenisstraf van drie dagen). Kortom activiteiten die dicht bij het dagelijks leven aanleunen. Deze rechtbanken waren oorspronkelijk georganiseerd per kantonmunicipaliteit. De kantonmunicipaliteit van Hoegaarden werd opgericht op 14 Fructidor jaar III (31/08/1795). Het was bij oprichting bevoegd voor de gemeenten Bost, Ezemaal, Goetsenhoven, Hakendover, Hoegaarden, Linsmeau (Linsmeel), Neerheillissem, Oorbeek, Opheillissem, Outgaarden, Overlaar, Rommersom, Sint-Margriete-Houtem, l’Écluse (Sluizen), Wulmersum en Zétrud-Lumay (Zittert-Lummen). 1 In 1802 verdwijnen de kantonmunicipaliteiten en worden kantons opgericht met telkens een eraan verbonden vredegerecht. Dit is de bewerking van het repertorium waarin de partijen, hun beroep en woonplaats en het onderwerp van de zaak worden vermeld. De eisende partij wordt telkens vermeld voor de verwerende. Deze index geeft de nodige informatie om naar de originele aktes te gaan. Het repertorium en de aktes worden bewaard in het Rijksarchief te Leuven, onder archieftoegang 250/15. Enkel twee registers zijn bewaard voor de revolutionaire jaren IX en X of, nauwkeuriger, van 3 Vendémiaire jaar IX (25/09/1800) tot 15 Prairial jaar X (04/06/1802). Voor aktes na deze datum uit dezelfde gemeenten moet er in eerste instantie gezocht worden onder zowel het vredegerecht van het Eerste Kanton Tienen (archieftoegang 250/31), als het vredegerecht van het Tweede Kanton Tienen (archieftoegang 250/32). De gemeenten die oorspronkelijk onder het vredegerecht van Hoegaarden ressorteerden, worden over beide Tiense kantons verdeeld. In de helft van de 19de eeuw worden beide kantons samengevoegd tot een kanton (archieftoegang 250/28) en moet je in het eengemaakte kanton zoeken. De eerste 24 aktes van het Eerste Kanton Tienen van het jaar X, van 23 Prairial jaar X (12/06/1802) tot de 5de toegevoegde dag van het jaar X (22/09/1802) zitten weliswaar mee ingebonden in het tweede register van Hoegaarden en zijn mee in dit repertorium verwerkt. Het pdf-bestand kan doorzocht worden met de ctrl-F zoekfunctie.’ (Algemeen Rijksarchief, Rijksarchief Leuven, Kenneth Booten, oktober 2020)

In het nummer van Familieschoon geven we meer uitleg over de politierechtbank
en het vredegerecht Hoegaarden 1796-1802.

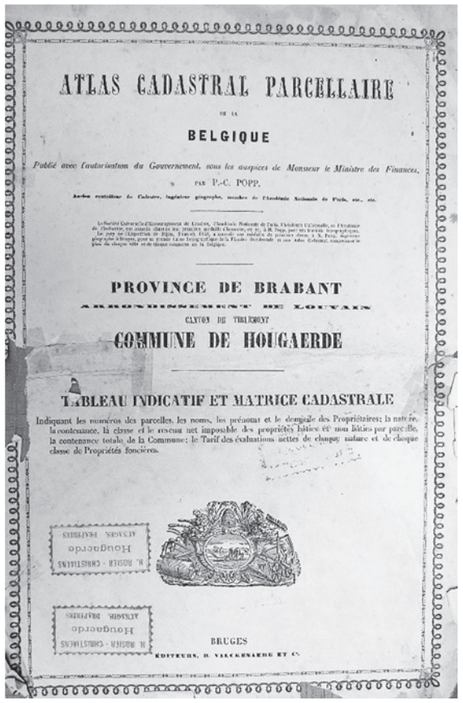

ATLAS CADASTRAL PARCELLAIRE
DE LA
BELGIQUE

Publié avec l'autorisation du Gouvernement, sous les auspices de Monsieur le Ministre des Finances,
PAR P.-C. POPP,
Ancien rédacteur du Cadastre, ingénieur géographe, membre de l'Académie Nationale de Paris, etc., etc.

PROVINCE DE BRABANT
ARRONDISSEMENT DE LOUVAIN
CANTON DE THIELT
COMMUNE DE HOUGAERDE

TABLEAU INDICATIF ET MATRICE CADASTRALE

Indiquant les numéros des parcelles, les noms, les prénoms et le domicile des Propriétaires; la nature, la contenance, la classe et le revenu net imposable des propriétés bâties et non bâties par parcelle, la contenance totale de la Commune; le Tarif des évaluations nettes de chaque nature et de chaque classe de Propriétés foncières.

R. MOSER - CHRISTIANS
Hougaerde
ATLASSEN BEHEERDER

BRUGES
EDITEURS, D. VAECKENAERE ET Cie

Familiekunde Vlaanderen-Regio Leuven start met het project

'kadasterkaarten van Popp';

de kaarten zijn digitaal te bekijken op de website van de Koninklijke Bibliotheek (*zoekterm Popp en de naam van de gemeente inbrengen*); Familiekunde Leuven wil met medewerking van vrijwilligers de indexen van deze kaarten transcriberen en toegankelijk maken op de website van FV Leuven; voor Hoegaarden, Meldert en Outgaarden zal Wasily meewerken aan dit project.

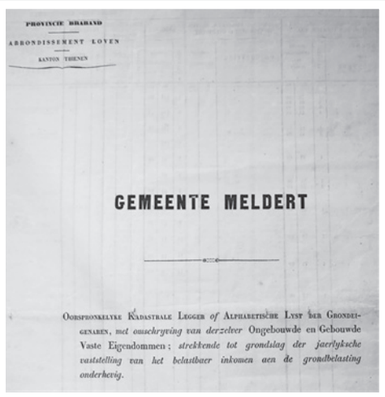

PROVINCIE BRABAND
ARRONDISSEMENT LOVEN
KANTON THIENEN

GEMEENTE MELDERT

Oorspronkelijke Kadastrale Legger of Alphabetische Lyst der Grondeigenaren, met omschrijving van derzelver Ongebouwde en Gebouwde Vaste Eigendommen; strekkende tot grondslag der jaarlijksche vaststelling van het belastbaar inkomen aan de grondbelasting onderhevig.

Wie uit de kadastrale legger van Hoegaarden, Meldert of Zétrud-Lumay/Outgaarden een inlichting wil kan zich per e-mail wenden tot Wasily *(pedjko@hotmail.com)*

Dank aan Dr. Paul Vanduynhoven voor de lijst van meer dan 200 inschrijvingen van **Hoegaardiers, respectievelijk van studenten uit Meldert en Outgaarden aan de Leuvense universiteit** vanaf de stichting 1425 tot einde 18e eeuw. Een uitvoerig artikel over studeren aan de universiteit en onze dorpsgenoten-studenten zal te lezen zijn in een volgend nummer.

Dr. Paul Vanduynhoven bewerkte het

'Cijnsregister van de Luikse Prinsbisschop van 1582'.

Het boek is zopas als uitgave van Familiekunde Vlaanderen-Regio Leuven verschenen, telt 110 pagina's, waarvan **99 pagina's transscriptie**. Het bewerkte register bestaat uit 130 folio's recto en verso en vermeldt **900 cijnsposten**. Het groot aantal cijnsplichtigen levert een rijke bron aan namen op waardoor we nu beschikken over de namen van veel inwoners van Hoegaarden en omgeving van het einde van de zestiende eeuw (de parochieregisters beginnen maar in 1621). Tot 5 januari 2021 verkrijgbaar aan 15euro (inclusief verzending voor België), daarna blijft de prijs voor de leden dezelfde, anderen storten dan 18 euro/exemplaar.
Bestellen kan via *familiekundeleuven@gmail.com*
mits betaling op rekening BE10 0013 1130 4604 van FV regio Leuven vzw,
met vermelding *'Cijnsboek Hoegaarden'* en het verzendadres.
Deze uitzonderlijk waardevolle transcriptie is nu de basis voor verdere studie.

Voorbeeld eerste pagina getranscribeerd:

'[Folio 1 r.]
***Geerdt van Osmael**, te vorens **Lijon Marix**, een dachmael ende lxxx roeijen landts belegen op die Tomstraet. Regenooten die zelffve straet teender, Delff Duijsent Maechden landt ter tweedere ende derffgenaemen **Thomas Berwouts** in twee andere zijden. 180*
***Peeter Berwouts**, ½ boender lants belegen op de beke. Regenooten de Vreunte teendere, **Geerdt van Herberge** ter tweedere, ende tstraetken leijdende van(den) lazarijn naer Schore ter derdere zijden.*
[Folio 1 v.]
***Elizabeth Lanen**, te vorens **Vrancx Lanen**, xxx roeijen lants int Fossel belegen. Regenooten die zelffe **Elizabeth** [**Lanen**] teender, **Gonis vanden Haegendoren** ter tweedere, **Gonis van Osmael** ter derdere ende die Fosselstraet ter vierdere. 30[1]*

***Paesschijn Joncbouwens**, te voren die voersc(hreven) **Vrancx Lanen**, ½ dachmael lants opden Cauterhoff. Regenooten derffgenaemen **Jans van Molle** Goniss(one) teender, **Peeter Swilden** ter tweedere ende **Gonis van Osmael** ter derdere. 50*
Modo ...
***Peeter van Aerschot**, te vorens **Sijmon van Aerschot**, een dachmael lants inden Velthinnen Berch. Regenooten Busschoppe landen in twee zijden, **Peeter van Molle** ter derdere en(de) **Gonis van Osmaele** ter vierdere. 100*
***Jan Ripens**, ter voren **Baldewin Balgen**, … dachmael lants int Fossel [be]legen. Regenooten die weduwe'*

Wie werkt rond de 16de eeuw te Hoegaarden kan bij het raadplegen van dit werk ook het artikel van J. Vander Velpen uit 1958 ter hand nemen. Het is verschenen in *Eigen Schoon en de Brabander* in drie opeenvolgende nummers dat jaar. Wie interesse heeft en gezien de huidige beperkingen om toegang te hebben tot ons archief kan het artikel van Vander Velpen digitaal opvragen aan Wasily: *pedjko@hotmail.com*

De Cijnsgronden van de Prinsbisschop van Luik te Hoegaarden in 1582 en de toenmalige Druiventeelt

Een zeer belangwekkend dokument uit Hoegaardens archiefschat is het Cijnsregister van de prinsbisschop van Luik, opgesteld in 1582 (1). De titel ervan luidt : « *Registere van onsen Gena : Heere den bysschop van Luyck van zijn Renten, chijnssen, cappuynen, terwe, coren ende haever binnen zijn dorp van Hougaerden hem jaerlycx tot sint Andries vallende, ende verschijnende vernieuwt bij Jan Riemwaer als rentmeester van voerss. mijn heer int jaer 1582.*

Dit register geeft de nauwkeurige aanduiding van alle huizen en gronden van Hoegaarden met bisschopscijns belast, hun ligging en uitgestrektheid alsmede de namen van de toenmalige en de voormalige eigenaars der verschillende percelen.

Vermits de belaste goederen zo omvangrijk zijn — ongeveer 400 bunder, of een vijfde deel van Hoegaarden, — en tevens verkaveld onder zo menigvuldige eigenaars, zal het register een uitzonderlijk rijke bron vormen voor de studie van de naamgeving in dit gebied.

In deze bijdrage willen we een overzicht geven van wat uit dit archiefstuk te leren valt. We zullen wat breder uitweiden over de druiventeelt te Hoegaarden bij het eind der XVIe e., en tenslotte, in bijlage, een lijst van toponiemen mededelen. Vooraf een woord over het ontstaan van het bisschoppelijk domein van Hoegaarden.

Histories, de dienstverlenende organisatie voor erfgoedvrijwilligers

in Vlaanderen en Brussel, heeft een gratis consulteerbare databank met al meer dan 175.000 **artikelbeschrijvingen** van meer dan 200 tijdschriften en jaarboeken uit heel Vlaanderen; onze Alpaidis en Familieschoon zijn er nog niet in opgenomen; vanaf nu maken wij er werk van om ook daar present te zijn; wie nieuwsgierig is en/of op zoek is naar informatie kan kijken op *http://historiesvzw.be/artikelendatabank*

[1] De getallen achteraan elk cijnsgoed staan voor de oppervlakte uitgedrukt in roeden.

Het War Heritage heeft een website **War Dead Register**
en een campagne **Onze Vergeten Helden** om tegemoet te komen aan de levende interesse voor het lokale oorlogsverleden.
Het *www.wardeadregister.be* is de online bank met het verhaal van het leven van meer dan 60.000 Belgische gesneuvelden uit de Eerste en de Tweede wereldoorlog. Wie informatie heeft kan actief meewerken aan het vervolledigen van het register.
De herinneringsplaatjes Pro Patria zijn al aangebracht op 141 begraafplaatsen.

Verbeteringen

De **begraafplaats van Paul Bail** ligt in de provincie Henegouwen en niet in Frankrijk zoals wij verkeerdelijk hebben vermeld in vorig nummer:
Solre-Saint-Géry is een dorp in de Belgische provincie Henegouwen, en een deelgemeente van de Waalse stad Beaumont. Solre-Saint-Géry was een zelfstandige gemeente, tot die bij de gemeentelijke herindeling van 1977 toegevoegd werd aan de gemeente Beaumont. Het dorp ligt in de Condroz.

Bioscopen in Hoegaarden.

(Hubert Charles Mannaerts, alias UBRT en Wasily Pedjko)

Zo begint UBRT in 2003 het verhaal te schrijven over de filmzalen en -voorstellingen in Hoegaarden, een verhaal dat we verder zullen publiceren in de volgende nummers, aangevuld met het veldwerk van Wasily:
'Ik was jong en er zijn twee bioscopen, of in Hoegaarden 'sinnema'. Aan de Beek, bij de café waar de Socialisten hun clubhuis hebben, was de eerste die ik gezien heb. Toen was de andere er niet meer, maar die kwam later terug omdat die van de Beek gestopt was! Eerst bracht mijn moeder me naar de film, ik kreeg een chiklet en bij de pauze een Ola of een Expo. het was dan ook omstreeks 1958, met en na de Wereldtentoonstelling in Brussel. Bij de tweede cinema was ik ouder, dat was in de 'Krapullekestijd',
met o.a. Jacques Verbist,
zestien jaar (1963)'

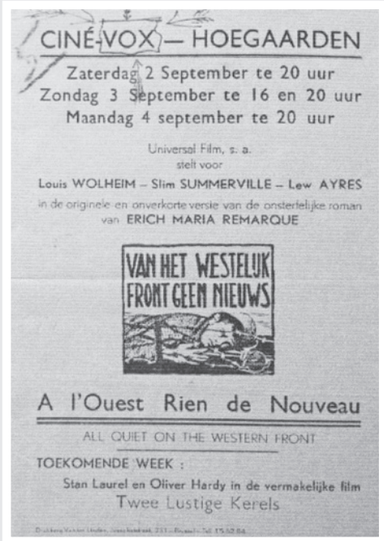
CINÉ-VOX — HOEGAARDEN
Zaterdag 2 September te 20 uur
Zondag 3 September te 16 en 20 uur
Maandag 4 september te 20 uur
Universal Film, s. a.
stelt voor
Louis WOLHEIM – Slim SUMMERVILLE – Lew AYRES
in de originele en onverkorte versie van de onsterfelijke roman
van ERICH MARIA REMARQUE
VAN HET WESTELIJK FRONT GEEN NIEUWS
A l'Ouest Rien de Nouveau
ALL QUIET ON THE WESTERN FRONT
TOEKOMENDE WEEK :
Stan Laurel en Oliver Hardy in de vermakelijke film
Twee Lustige Kerels

De eerste filmvertoningen te Hoegaarden waren projecties die plaats vonden ter gelegenheid van de jaarlijkse kermis. het watren openlucht-vertoningen die doorgingen op een locatie in de Nieuwstraat.

Regelmatige vertoningen in zaal, zonder een 'filmzaal' of 'cinema' te zijn werden georganiseerd in de feestzaal van de broederschool (huidig parochiecentrum).
De folder die werd verspreid was zeer uitgebreid, zeer volledig en zeer leerrijk. We vonden het de moeite om hem leesbaar af te drukken op volgende pagina.

- De vertoningen gaan door om 7 uur (19 uur), kindervertoning om 4 uur (16 uur).
- De vertoningen hebben plaats in de mooi verlichte zaal, met 'gemakkelijke zittingen' en aangename muziek (stomme film! niet de eerste maar de bekendste van de vroege geluidsfilm was *The Jazz Singer* uit 1927; geluidsfilms begonnen zeer langzaam aan hun opmars in de jaren 1920).
- De films zijn zedelijk (er stond **redelijk** in de tekst) en godsdienstig verantwoord, deftig en leerrijk en tegelijk afwisselend en vermakelijk.
- Alle 'deftige' personen worden met aandrang gevraagd naar de 'feesten' (= de vertoningen) te komen om zo mee te werken aan de propaganda voor de 'goede' films en filmzalen.
- Door deze vertoningen wordt het gemeenschapsleven in het eigen dorp en met de eigen mensen van de dorpsgemeenschap bevorderd en da avonden zinvol opgevuld.
- Iedereen is uitgenodigd: rijk en arm, burger en arbeider, boer en vrije beroeper.
- Het programma van de eerste vertoning wordt voorgesteld
- Vier toegangsprijzen die voor zichzelf spreken.
- de folder is gedrukt door A. Mazy-Mazy te Hoegaarden

(wordt vervolgd)

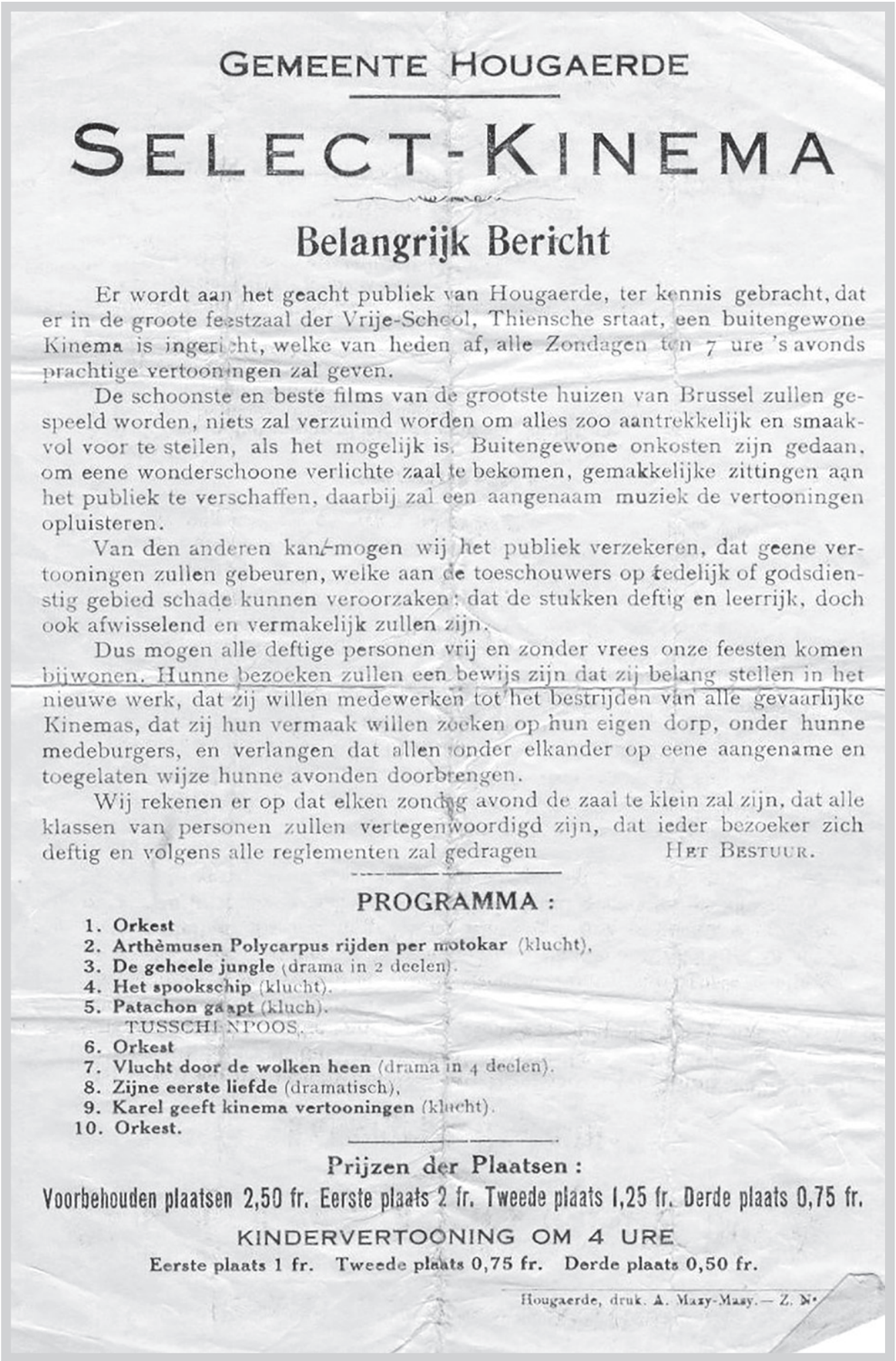

GEMEENTE HOUGAERDE

SELECT-KINEMA

Belangrijk Bericht

Er wordt aan het geacht publiek van Hougaerde, ter kennis gebracht, dat er in de groote feestzaal der Vrije-School, Thiensche srtaat, een buitengewone Kinema is ingericht, welke van heden af, alle Zondagen ten 7 ure 's avonds prachtige vertooningen zal geven.

De schoonste en beste films van de grootste huizen van Brussel zullen gespeeld worden, niets zal verzuimd worden om alles zoo aantrekkelijk en smaakvol voor te stellen, als het mogelijk is. Buitengewone onkosten zijn gedaan, om eene wonderschoone verlichte zaal te bekomen, gemakkelijke zittingen aan het publiek te verschaffen, daarbij zal een aangenaam muziek de vertooningen opluisteren.

Van den anderen kant mogen wij het publiek verzekeren, dat geene vertooningen zullen gebeuren, welke aan de toeschouwers op zedelijk of godsdienstig gebied schade kunnen veroorzaken: dat de stukken deftig en leerrijk, doch ook afwisselend en vermakelijk zullen zijn.

Dus mogen alle deftige personen vrij en zonder vrees onze feesten komen bijwonen. Hunne bezoeken zullen een bewijs zijn dat zij belang stellen in het nieuwe werk, dat zij willen medewerken tot het bestrijden van alle gevaarlijke Kinemas, dat zij hun vermaak willen zoeken op hun eigen dorp, onder hunne medeburgers, en verlangen dat allen onder elkander op eene aangename en toegelaten wijze hunne avonden doorbrengen.

Wij rekenen er op dat elken zondag avond de zaal te klein zal zijn, dat alle klassen van personen zullen vertegenwoordigd zijn, dat ieder bezoeker zich deftig en volgens alle reglementen zal gedragen HET BESTUUR.

PROGRAMMA :

1. **Orkest**
2. **Arthèmusen Polycarpus rijden per motokar** (klucht),
3. **De geheele jungle** (drama in 2 deelen).
4. **Het spookschip** (klucht).
5. **Patachon gaapt** (kluch).
   TUSSCHENPOOS.
6. **Orkest**
7. **Vlucht door de wolken heen** (drama in 4 deelen).
8. **Zijne eerste liefde** (dramatisch),
9. **Karel geeft kinema vertooningen** (klucht).
10. **Orkest.**

Prijzen der Plaatsen :

Voorbehouden plaatsen 2,50 fr. Eerste plaats 2 fr. Tweede plaats 1,25 fr. Derde plaats 0,75 fr.

KINDERVERTOONING OM 4 URE

Eerste plaats 1 fr. Tweede plaats 0,75 fr. Derde plaats 0,50 fr.

Hougaerde, druk. A. Mazy-Mazy. — Z. N°

'Saint Amour' en 'Sonder Hoet' (17de e.), 'See Koekel' (20ste e.)

Bijnamen 5[2]

(Maurice Dodion, Wasily Pedjko en Hubert Mannaerts)

[2] Bijnamen in Alpaidis: nummers 217 (4/2019), 218 (1/2020), 219 (2/2020) en 220 (3/2020)
Wij gebruiken voor Outgaarden de oude straatbenamingen

Verbetering *(zie vorig nummer)*

Dij van de Kanal	Dendoncker (herberg/afspanning "Au Canal de Louvain")	Tiensestraat en niet Stoopkensstraat

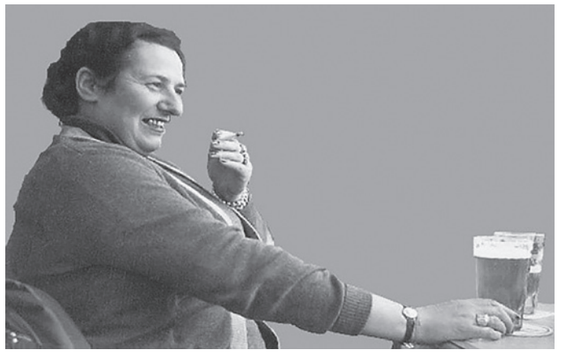

Marie van 'See Koekel'

'Au canal de Louvain' vòòr 1919 (beek nog open)

Vijfde vervolg

Edmond van Vie Sol	Boesmans	Nerm
Emile & Georges Piket	Vandenbosch	Walestraat
Engelpang	woonde in de hoeve genaamd De Engel	Tiensestraat
Fai Gazet	Felix Vandenbroek	Doelstraat
Fai Koat	Stockmans Felix …… grootvader van Nens Hubert	Fabriekgang
Fai Steppe	Philips	Hoksem
Fan Roeks	Schoofs	Nerm/Aalst
Fanekke of Franchke	Romme Frans	E. Ourystraat
Fanie Konijn	Taverniers	Pastorijstraat

Fauwe	Vader van Oscar Lebegge	H. Dotremontstraat
Fernand Reubbe	Tritsmans Fernand	Nerm
Fernand Stengh	Vanderwaeren	E. Ourystraat
Fi	Swellen (vader van Suzanne Swellen)	Nerm
Fieja de biervoorder	Michiels	Stoopkensstraat
Fien Daure	Truyens	Doelstraat
Fien Vod		
Fille Flodder	Stockmans	Nerm
Fille Kakje	Theophile Sterckx	K.Astridstraat
Fille Sors	Sors	Stoopkensstraat
Fille Tauwt	Schoensetters	Nerm
Fille van de Hoek	Delimon, woonde op de hoek van de straat	Arthur Putzeysstraat
Fille van Rikkes	Dotremont Theophile (zoon van Henri)	Stationstraat
Finne Soleil	Waste en deed strijkwerk voor anderen, ze waste met en verkocht" Soleil"; Josephine, wed. Mertens	K.Astridstraat
Finne dore	Eerst café nu kapsalon	doelstraat
Fing Scheeper	Peeters	Vroente /Kloosterstr
Finneke	Purnelle (Giroulle?)	Rommersom
Flander	Willems	Dotremontstraat
Flodder	Gilis	Nerm/Aalst
Flodder	Stockmans	Nerm
Flodder	Stockmans	Meisjesschools./ Outg.
Florent Maun	Florent Gasia	Pastorijstraat
Flup Ves	Vandermolen (schoonvader van Van Sumsen)	Nerm/Aalst
Flupke	Michel	Out-Hoogstraat
Flupke Ves	Vansumsen	Nerm
Foing Steit	Lambrechts (Foing komt van Alfons) Hij stond voor de klok met de lange slinger en riep uit: wane stait (wat een staart)	Astridstraat
Foing van Bes	Dotremont	Stationsstraat
Fong de vlieg	Alfons Steenwegen	
Fongje van 't vrake	Alfons Kostermans	Egypte
Fony Neul	Van Laenen	Nerm/Aalst
Frans van de Lepper	Rems	Nerm/Aalst
Frans van seulleke	Frans Michel Cafe	Doelstraat
Fraseeke	Euphrasie	Gemeenteplein
Frère	Vanherbergen	Hoksem

Bijnamen genoteerd door pastoor-deken Jan Van den Putte/de Puis in de overlijdensregisters van de parochie Hoegaarden tussen **1659 en 1712.**

Hij was de laatste kanunnik-plebaan van de Sint-Gorgoniuskerk,
want zijn opvolgers zouden niet meer tot het kapittel behoren.
Een eeuwigdurend jaargetijde voor hem ingesteld, wordt tot vandaag in ere gehouden.
Geboren als zoon van Jean Van den Putte (1608-67) en Marie Carpeau (1608-74) in 1635 (zijn ouders waren in 1633 gehuwd) en kleinzoon van Jean de Puis x Marie de Hennef en van Jean Carpeau x Marie Everaerts. Bertel Peeters was zijn schoonbroer. Hij zou diens zoon, Henricus Peeters, uitkiezen om hem later op te volgen.

Op 12 januari 1659 werd Jan Van den Putte plebaan van Hoegaarden benoemd door het kapittel, benoeming die door de aartsdiaken van Luik op 7 mei 1663 werd bevestigd.[3] Op 27 december 1692 werd hij tot landdeken benoemd[4]. Hij was pastoor van Hoegaarden, maar ook van de Hoegaardse gehuchten waaronder Bost en Hoksem (ook al was daar de kerk met een kapittel, dat de pastoor leverde voor Overlaar!).
Ook een deel van Sluizen/L'Ecluse met de kapel viel onder het pastoorschap van Jan Van den Putte.
Groot Overlaar was toen een afzonderlijke parochie (verbonden met St.-Germanus Tienen).

Door zijn onenigheid met de kapittelheren bleef hij niet in het kapittelhuis wonen, maar vestigde zich *in een huis met grachten omringd* in de huidige Pastorijstraat, door het kapittel aangeschaft.[5]
Hij wist zijn inkomstem zo aanzienlijk te verhogen dat hij weldra 150 dukaten per jaar trok of 300 imperialen, hetzij 1/4de van de totale tienden-inkomsten van het kapittel.
Samen met zijn onderpastoor Henricus Engelberts stelde hij voor de bisschop een verslag op waarin hij het doorstane leed van de inwoners beschreef tijdens de nieuwe oplaaiende oorlogen. Hij is 49 jaar parochieherder geweest en hij heeft vijf kapittelproosten gekend.

- Berthold, graaf van Königsegg en Rotenfels (tot 1661)
- Wilhelm Egon, vorst van Fürstenberg (tot 1682)
  Franz Adolf Wilhem, graaf van Oost-Friesland en Ritberg (tot 1689), die bij zijn kerkvisitatie in Hoegaarden op grote tegenstand botste van de kanunniken, die een protest stuurden naar Rome
- Hugo Franz, graaf van Königsegg en Rotenfels (tot 1704)
- Johann Friedrich, graaf van Manderscheid-Blanckenheim.

Bijnamen door Jan Van den Putte genoteerd:
Op 3 mei 1662 overleed in het Hoegaardse gehucht Bost Juliana Lamens, de echtgenote van ***Saint Amour!!*** Juliana/Julienne was geboren op 3december 1624 als vierde van de zeven kinderen van Geert Lameyns/Lamens en Maycken Lamens (sic) en haar echtgenoot Christophe was zoon van Vincent Balland en Barbe Debuso uit Loraine. Julienne en Christophe hadden 5 kinderen
en een jaar en twee maanden en half na zijn vrouw Julienne, op 23 juli 1663, overleed in hetzelfde Bost Christope Balland/Ballant, alias ***Saint Amour*** genoemd.
Op 12 augustus 1668 noteerde pastoor Van den Putte in het overlijdensregister de dood van Ferdinand Lamens, genaamd ***Sonder Hoet***; hij overleed ten gevolge van de heersende dissenterie epidemie. Ferdinand was het vijfde kind van Geert en Maycken en dus jongere broer van Julienne; geboren was hij op 17 mei 1627 en hij was ongehuwd (op 9 augustus 1668, drie dagen voor zijn overlijden maakte hij zijn testament voor pastoor Vanden Putte.[6]

---

[3] de aartsdiaken van Luik stelt hem aan als 'vicarius perpetuus', een andere benaming voor 'pastoor'

[4] A.Deblon, Les pouvoirs archidiaconaux dans l'acien diocèse de Liège …, -Les structures du pouvoir dans les communautés rurales en Belgique et dans les pays limitrophes (XIIe-XIXe siècle), Handelingen van het 13de Internationaal Colloquium, Spa, 1986, Gemeentekrediet, Historisch Uitgaven, reeks in-8°, nr 77, 1988, p.375-418, Er waren 8 aartsdiakens: Ardennen, Condroz, Famenne, Henegouwen, Luik, Brabant, Kempenland en Haspengouw; op hun beurt ingedeeld in concilies; dezen werden geleid door een deken die zorg droeg voor de priesters en de parochies van zijn gebied.
Brabant was onderverdeeld in de concilies van Hoegaarden en Hozémont; Hoegaarden telde overwegend Vlaamse parochies; De aarstdiaken diende statutair zijn aartsdiakenaat om de twee jaar te inspecteren; hij deed het aan het begin van zijn ambt en vaardigde daarna zijn officiaal of een deken af. De deken had het visitatierecht in zijn eigen concilie, maar uitsluitend voor de 'quartae capellae' (parochiekerken waarvoor de pastoor slechts 1/4de van de aan de volwaardige parochies opgelegde taks moest betalen

[5] dit huis zou gestaan hebben op de kapittelgrond, rechts voorbij de bocht straatafwaarts, tot nu niet gelokaliseerd

[6] RAL, Kerkarchief Hoegaarden en L Borremans, testamenten, jaargetijden en huwelijkskontrakten in het kerkarchief te hoegaarden (1616-1771), overdruk uit Eigen Schoon en de Brabander, 56 en 57ste jaargang

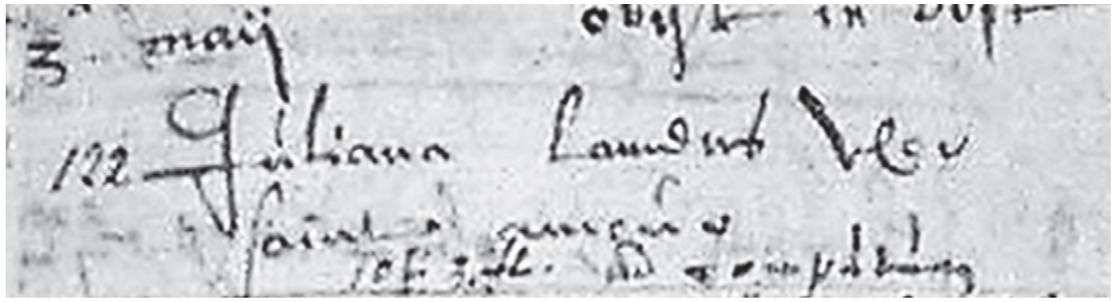

3 maij Juliana Lamens uxor Saint Amour

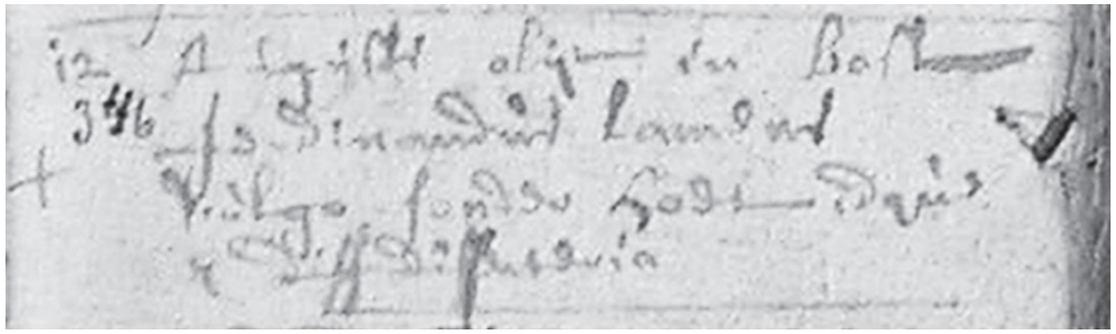

12 augusti obijt in Bost Ferdinandus Lamens vulgo Sonder Hoet idque ex dissenteria

Op 17.08.1660 overleed in Elst Wilhelmus N (sic) alias ***Grand Guillam;*** ook da pastoor kende zijn familienaam niet

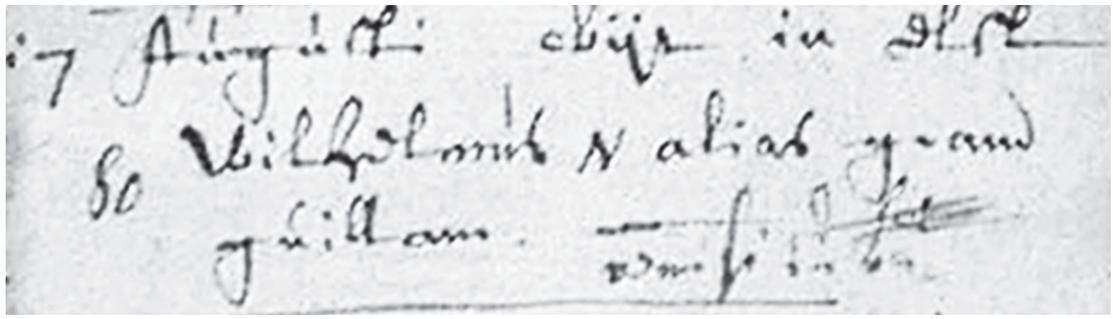

Op 11.11.1660 overleed in Bost de echtgenote van een zekere arme genoemd ***Den voddeman*** Bernardus Colin
Op 06.03.1662 stierf in Nerm Maria N de echtgenote van Michiel Vanden Putt alias Michiel ***Den Decker*** *(Obiit in Nerm Maria N uxor Michaelis Vanden Putt alias Michiel Den Decker);* ook hier kent de pastoor de familienaam niet van de overledene, maar wel haar man die gemeenzaam Michiel den dekker (= dakdekker/strodekker);
Michiel Vanden Putt, bijgenaamd Michiel den Decker zelf overleed te Nerm op 1 september 1668.

(wordt vervolgd)

klokkenpatrimonium in Hoegaarden

Jef L. TEUGELS & Werner WOUTERS

DEEL 4/1: DE KLOKKEN IN DE KAPELLEN VAN HOEGAARDEN[7]

2. Oud Rusthuis, Hoegaarden

Fig.11. Stichting Vandertaelen-Van Nerum

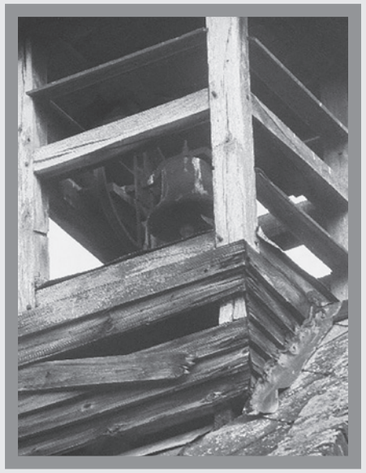

Fig.12. De dakruiter

Er bevindt zich een klokje in een bescheiden torentje aan de Tiensestraat in Hoegaarden. Het gaat om de klok in de kapel van het **oude rusthuis**. Dat complex is verkocht aan de Tiense Huisvestingsmaatschappij en wacht op de verbouwing. Voor zover we ingelicht zijn blijft het hoofdgebouw staan maar wordt de kapel gesloopt. Het is de bezorgdheid van de onderzoekers wat er gaat gebeuren met de klok? Omwille van de ontoegankelijkheid hebben we de klok niet kunnen “omhelzen”. Het zou te betreuren zijn dat ze zou verdwijnen zonder adres na te laten.

3. KAPEL ST.-SERVATIUS, Rommersom
In de wijk Rommersom ten noorden van het centrum staat een kapel van St. Servatius. Deze kapel is beschermd onder erfgoednummer 43560 maar is in een belabberde toestand binnenin. Vooraan staat op het dak een dakruiter waarin een klok hangt die door de bouwvalligheid van de oksaalverdieping niet bereikbaar is. We hebben enkel een vage foto kunnen maken van de binnenkant van het dakruitertje.
Gelukkig geeft Frank Doperé op pagina’s 67-68 in [3] ons uitgebreide informatie over deze klok. Ook wordt vanuit deze publicatie een afbeelding van de klok toegevoegd. Vlak onder de schouder staat tussen twee stellen van gietringen, drie bovenaan en twee onderaan

[7] In de vorige nummers verschenen achtereenvolgens de klokken van Outgaarden, Meldert en St-Gorgonius-Hoegaarden

ST SERVATIUS

Fig.13. De St.-Servatiuskapel

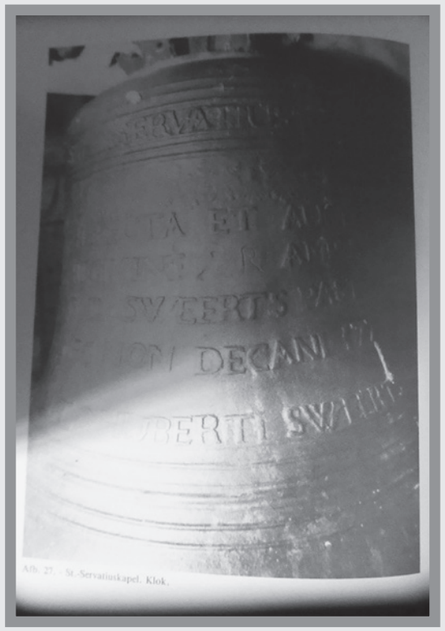

Fig.14. De St-Servatiusklok

Dan volgt een palmettenfries met daaronder op de flank van de klok een tekst die over vijf lijnen staat uitgespreid.

REFECTA ET AUCTA SUB
REGIMINE AMPLISSIMI
D.D. SWEERTS PASTORIS
NEC NON DECANI 1776
ET D. HUBERTI SWEERTS MAMBURNI

In vertaling: *Hermaakt en vermeerderd tijdens de ambtstermijn van de zeer doorluchtige Heer Pastoor en Deken Sweerts en van de Heer Hubert Sweerts als peter 1776.* Boven de slagring zien we nog eens vier gietringen waarvan de tweede langs boven beduidend vetter is dan de andere.
Uit een geschrift van Hubertus Sweerts, Cappelmeester van Rommersom komen we te weten dat de klok gemaakt werd door de Tiense klokkengieter Peeter Peeters in 1776. Doperé [3] laat ook nog opmerken dat tussen de woorden *regimine* en *amplissimi* een gat gedicht werd met daarin een letter R ingegrift.
We hopen dat deze opmerkelijke klok een eervolle plaats zal krijgen bij de nakende restauratie van de kapel.
Petrus Peeters was een zoon van het echtpaar Josef Peeters, meestergast bij Andreas Vanden Gheyn die huwde met Anna Margareta, de dochter van Andreas. Petrus Peeters stierf op 22 december 1777. Er zijn van Peeters een half dozijn klokken bekend in de omgeving van Tienen die alle dateren tussen 1738 en 1764. De gordijntjes die onder de tekst van hierboven op de klok staan zijn identiek aan deze die Andreas Vanden Gheyn gebruikte op zijn klokken. In de verzameling Tchorski [11] verwijst men naar Petrus Peeters maar noemt hem denigrerend “fondeur mineur”. Een systematische inventaris van het werk van Petrus Peeters en van zijn vroegere meester zou interessant zijn om deze gieters hun terechte plaats in de geschiedenis van de klokkengieterij in Tienen te geven. Als we de gegevens vergelijken met deze op de klok van de Catharinaklok hieronder dan vermoeden we dat we de naam van de gieter kunnen terugvinden onder de schouder aan de tegenoverliggende kant van de patroonsnaam. Ook zullen er op de lip nog drie gietringen te vinden zijn.

4. CATHARINAKAPEL, Sint-Margriete-Houtem
Het oorlogsverslag van pastoor Van Gucht [10] vermeldt de kapel van St. Catharina in Houtem. met een klok van 65 cm hoogte, 55 cm doormeter en 5 cm dikte. Uit het Nieuwsblad van 8 september 2014 [9] halen we het volgende:_De klok uit 1764 is ten dele gegoten met het metaal van een oudere klok. De kapel is al in 1328 vernoemd.

Fig.15. De Catharinakapel in Houtem

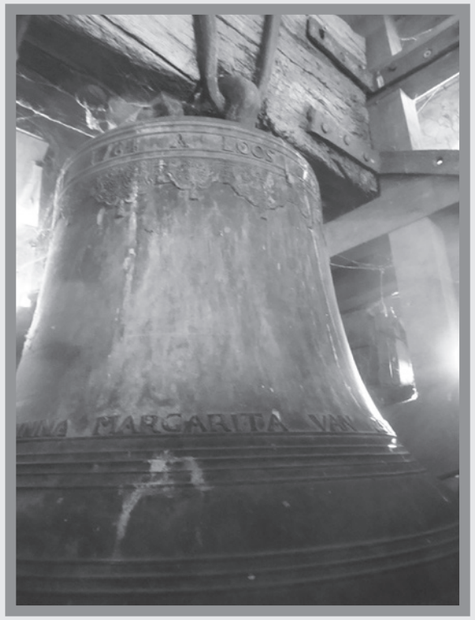

Fig.16. De Peetersklok in haar geheel

In de houten dakruiter hangt een historische klok die is gemaakt door Petrus Peeters in Tienen.
Het *Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium* geeft dit aan maar het beschikt over geen foto in het archief.
Tussen twee paren gietringen onder de schouder staat

P. PEETERS ME FUDIT 1764 A. LOOS CAPPELMEESTER

Fig.17. Detail van de Peetersklok

Fig.18. De gietersnaam op de klok

Boven de vijf gietringen boven de slagring krijgen we informatie over de weldoeners,

PEETER HEER JOANNES JANSSENS MEETER ANNA MARGARITA VAN OSMAEL

Tenslotte vinden we nog eens drie gietringen een eindje boven de lip.

Technische gegevens

KAPEL	KLOK	Gieter	Hoogte	Dia	Lip	Toon	Jaar
Rochuskapel	Dakruiterklok	Le Fever	19.5	25.5	2.3	A	1674
	Gangklok 1	Le Fever	15.5	19	1.7	D	1675
	Gangklok 2		16.5	20	1.1	G	
	Gangklok 3	Causard	15	18	1.5	CIS	
	Refterklok		10	13	1	F	
Servatiuskapel		Peeters		41			1776
Catharinakapel		Peeters	43	54	4.1	G	1764

Het plaveien van een deel van ons gemeenteplein: het Dorpsplein (vervolg)

(Maurice Dodion en Wasily Pedjko)

Hoe zag het huidige Gemeenteplein er uit in de 17e en voorgaande eeuwen?

Zoals de meeste dorpspleinen was er de **'poel'** centraal op het plein ten gerieve van de bewoners en als drenkplaats voor de dieren.

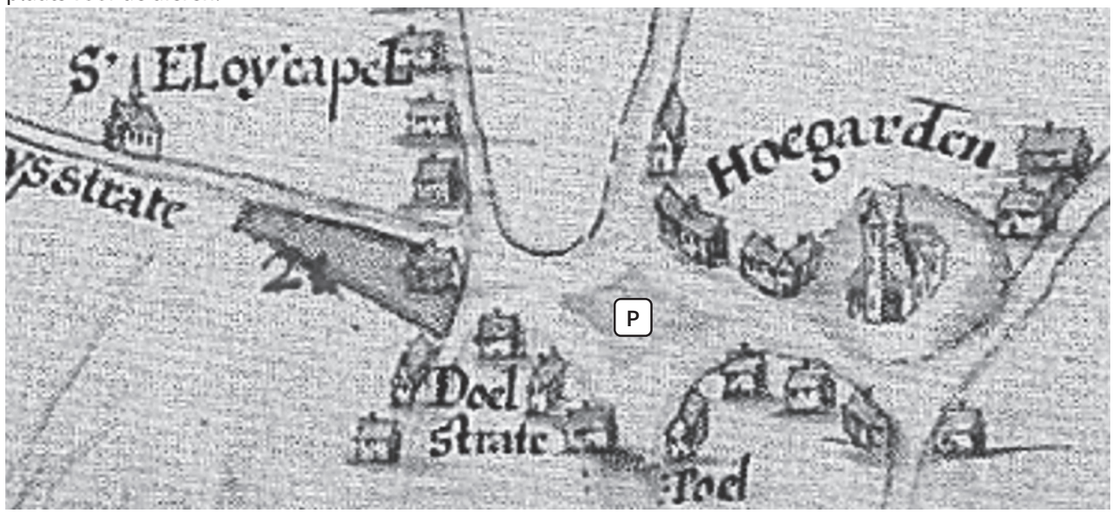

De poel wordt vermeld evenals Doelstraat en Gasthuisstraat met de St.-Elooikapel; de poel (P) lag daar waar sinds 1818 de eerste waterpomp is ingehuldigd, de Doelstraat liep toen tot in Nerm.
De gebouwen op dit genre van kaarten moesten de juiste ligging van de bezittingen aanduiden (zie getal 21 op hoek van Doel- en Gasthuisstraat), in dit geval van de abdij van Park. Het accuraat weergeven van gebouwen en andere plaatsnamen was niet de bekommernis!

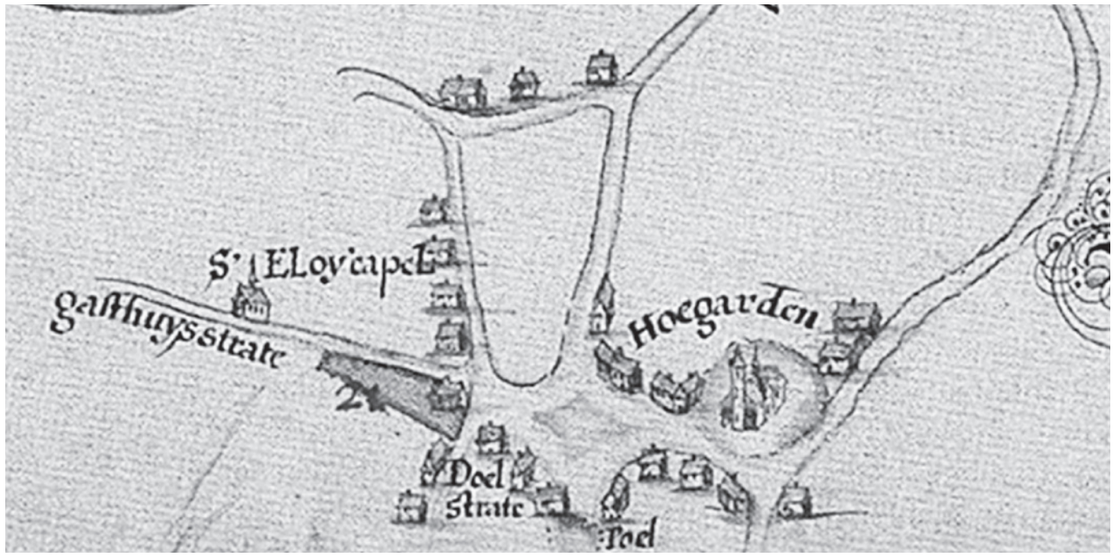

(Kaartboek van de abdij van Park, 1665)

In de 18e eeuw

De Villaretkaart is genoemd naar Jean Villaret, ingenieur-geograaf bij het Franse hof en één van de makers. De kaart kwam tot stand na één van de Franse veroveringstochten door onze gebieden (1745-48). Enkele jaren kregen de Fransen de controle over ons territorium. Zij stuurden een groep ingenieur-geografen op pad om de pas veroverde gebieden te karteren. Villaret nam het gebied tussen Menen-Gent-Doornik tot Maastricht-Luik voor zijn rekening

1. Dorpspoel
2. St.-Elooikapel
3. Kerk

(wordt vervolgd)

Het was verboden met aalmoezen speciaal bier (bv. Leuvens of Hoegaards) aan te schaffen

(Maurice Dodion en Wasily Pedjko)

Over armoede en geldgebrek in de franciscaanse regel lezen we:
- De leden van de bedelorde van de kapucijnen mochten niets bezitten, zelfs niet de kloosters waar ze in woonden; ze mochten nog veel minder over geld beschikken.
- Zij moesten bedelen voor het onderhoud van hun kloosters en hun gemeenschap.
- En merkwaardig staat er letterlijk: ‘Met de aalmoezen die ze kregen mochten ze geen speciaal bier kopen zoals Hoegaards of Leuvens bier’.

We kunnen ons de verleiding voorstellen: warme dag, pater/broeder krijgt wat centen en … mag er geen lekkere frisse *Hoegaard* mee kopen!

De kostprijs van een brouwsel bier in 1762: (70 à 80% aankoop van graan, 5% aan hop, 25 à 15% aan brandstof, accijnzen, arbeid en aflossing geïnvesteerd kapitaal)

13-15-0	maut (mout)
12-16-0	terwe (tarwe)
1 -1-0	hoppe (hop)
0 -14-0	brauwers daghueren (loon voor de helpers, die vooral zwaar werk hadden aan het hanteren van de roerstokken)
0- 14-0	voort tonnen (om het bier in te tonnen, d.i. met een gieter tonnen vullen)
0-7-0	maelgeldt (loon molenaar om de granen te malen)
0-15-0	voor den kuyper (om de tonnen na te zien en klaar te maken)
0-12-3	voor reepen (houten repen om de tonnen te verstevigen)
3-17-0	voor ’t haudt (het hout nodig om de ketel te stoken)

voor den kost de brauwen (brouwgeld dat moet betaald worden aan de overheid)

0-11-2	paenhuysgeldt (de huur van de brouwerij; toen waren er bijna 40 brouwerijen in Hoegaarden, maar minstens driemaal zoveel brouwers)

Totale kostprijs voor een brouwsel: 36 gulden, 3stuivers, 1 oord

Maar dat is zonder alle belastingen/accijnzen en in-/uitvoerkosten en doorvoerrechten, aflossing van geïnvesteerd kapitaal …, een niet te onderschatten bedrag, een som die komt bovenop het brouwgeld.

Was bierbrouwen rendabel?
Dat zal wel, want in de periode 1760-1764 betaalde men 14 gulden voor 1 stuk goed bier (= ca. 350 liter) en één brouwsel bier varieerde van 7 tot 10 stuks afhankelijk van de grootte van de brouwketel.

Bier uitvoeren betekende ook nog eens transportkosten en ook de vaten hadden hun prijs.

Het Sint-Janscollege voltooide in 2019 fase twee van zijn masterplan voor de gebouwen. Na de restauratie en renovatie van het **wagenhuis** in 2010, zijn nu eindelijk ook de daken en gevels van de **orangerie** en het **kasteel** gerestaureerd. En het resultaat is verbluffend.
In het kasteel werden de **oude brandglasramen** van de huiskapel schoongemaakt en hersteld. De orangerie kreeg rondom **nieuwe moderne glasramen**. Kunstenares **Christine Vanoppen** leverde een uniek totaalconcept dat het oude gebouw van Hendrik Beyaert en de moderne uitbouw van de Aalmoezeniers uit de jaren ’50 sublieme verenigt.
Ter afsluiting van de werken schreven directeur **Roland Severijns** en leraar geschiedenis **Luc Minten een uitgebreid kijk- en leesboek** waarin het wedervaren van het domein, de gebouwen en de bewoners uitvoerig wordt belicht.

‘De herschepping van een historisch goed. Bouwen, verbouwen en restaureren op het kasteeldomein van Meldert’
(ISBN 9789464005103) , 204 pagina’s, verkrijgbaar via het secretariaat van het Sint-Janscollege of via lokale dagbladhandelaars en boekhandels in Tienen en omstreken.
De kostprijs bedraagt 20 euro (excl. eventuele verzendingskosten van 8 euro via de school). Dat bedrag gaat integraal via vzw Matumaini naar de missiewerken in Lubumbashi (Congo) van de Aalmoezeniers van de Arbeid, de inrichtende macht van het Sint-Janscollege.
Er is ook een Franstalige editie beschikbaar: *‘La recréation d’un Domaine Historique. Construction, rénovation et restauration au domaine du château de Meldert’.* (ISBN 9789464072938)

Bestellen kan door 28 euro over te maken op de rekening van VZW Matumaini BE94 2300 0220 1314 met vermelding van je naam en adres + Franse of Nederlandse versie
*Sint-Janscollege, Waversesteenweg 1, 3320 Meldert,
016/76 62 71, sint-janscollege@telenet.be.

Ook te verkrijgen bij:
Dagbladhandel De Gazet Van Hoegaarden, Doelstraat 68 3320 Hoegaarden
Plato Tienen, Spiegelstraat 16, 3300 Tienen
Plato Leuven, Herbert Hooverplein 24, 3000 Leuven

De nieuwe publicatie probeert een antwoord te geven op de vraag wat er is veranderd, aan de buitenkant en aan de binnenkant van de historische gebouwen op het domein, en vooral wie daartoe de opdracht heeft gegeven. Zo laat het boek zien hoe mode verandert, en smaken evolueren omdat het kasteeldomein de gewijzigde leefwereld van de bewoners in de loop van de 19de eeuw weerspiegelt.

Het boek is een verzameling van diverse deeltjes met tekst en analyse en behoorlijk wat oude en recente foto’s, maar ook heel veel nog weinig bekend archiefmateriaal. De vele hoofdstukjes kunnen afzonderlijk gelezen en bekeken worden. De eerste hoofdstukken vertellen meer over de familiegeschiedenis van bouwheren Louise van der Noot en Charles d’Oultremont. Adrien d’Oultremont, de tweede zoon en erfgenaam van dit koppel, speelt echter de grootste rol in dit verhaal. Het boek vertelt in de volgende hoofdstukken welke metamorfose het domein en de gebouwen sinds 1845 ondergingen en hoe de orangerie in 1867 toegevoegd werd. Voor het kasteel speelde vooral de brand van 1877 een grote rol. Voor de orangerie waren de ingrepen van de Aalmoezeniers van de Arbeid, die hier in 1957 het Sint-Janscollege stichtten dan weer bepalend. En ook het dorp Meldert en de lokale devotie voor de heilige Ermelindis blijken in dat verhaal te passen.

Beide gebouwen en de verschillende ruimtes die wijzigingen ondergingen worden stuk voor stuk uitvoerig besproken en getoond met vergelijking van de oorspronkelijke plannen en de huidige toestand. Voor de oude glasramen en het altaar van de huiskapel in het kasteel legden de auteurs ook een link met de kerk van Beauvechain bloot. Dezelfde ateliers en kunstenaars blijken daar tweede helft 19de eeuw werkzaam te zijn geweest. En ook de studie en bespreking van talloos veel heraldische verwijzingen in de gebouwen brengen nieuwe inzichten in een apart stuk.

De laatste hoofdstukken gaan in detail in op de restauratie van de daken en de gevels van het kasteel en van de orangerie. En tot slot is er veel aandacht voor de nieuwe glasramen die kunstenares Christine Vanoppen ontwierp voor de orangerie van Beyaert en voor de moderne uitbouw van de Aalmoezeniers einde jaren `50 en die daarmee letterlijk verbonden worden.

De auteurs hebben een voor iedereen toegankelijk boek willen schrijven dat toch wetenschappelijk verantwoord en gefundeerd tot stand kwam. Ze wilden een aantrekkelijk en kleurrijk boek afleveren dat de lezer keer op keer ter hand kan nemen en waarin je blijft bladeren en lezen en kijken om telkens weer nieuwe dingen te ontdekken. Tijdgenoten vonden het kasteel van Meldert, gebouwd in de jaren 1840, maar niks. Een pover voorbeeld van neogotische architectuur, meenden de critici. En dus besloot erfgenaam Adrien d’Oultremont het in 1879, na een zware brand en helemaal in de geest van zijn tijd, te verbouwen tot een echte ridderburcht. Stoer en imposant, én een ongewoon eerbetoon aan zijn teergeliefde moeder Louise van der Noot de Duras. De restauratie heeft het kasteel en de orangerie hun oorspronkelijke glans teruggegeven en heel wat nieuwe inzichten opgeleverd. Deze publicatie herontdekt dat unieke erfgoed in woord en beeld.

De vroegste vermelding van Hoegaarden
(vervolg)

Janny van Doorn

Betekenis van de plaatsnaam Hoegaarden

De betekenis van de plaatsnaam Hoegaarden is niet eenduidig. Ook Kempeneers leek zich niet zeker van zijn zaak, maar stelde wel een hypothese op. Als we de huidige naam Hoegaarden ontleden in de drie delen *hoe-gaard-en* dan zouden de eerste twee delen afkomstig kunnen zijn uit een tweestammige Germaanse naam: *hugu-ward*. De oude Germaanse uitgang voor plaatsnamen *-um* zou dan in de loop der tijden verbasterd kunnen zijn tot —en.[8]

'Hugu' betekende in het Germaans zoveel als 'verstand', zoals het nog bewaard is in de woorden 'geheugen' en 'heugenis'. *'Ward'* zou dan van een stam komen die beschermer betekent, zoals nog bewaard in deur-'waarder'. Kempeneers komt op basis van *'Huardis'* tot de hypothese dat *'Hugwardum"* mogelijk de oorspronkelijke benaming was, met als betekenis *'bij de mensen van Hugu-ward'.*[9]

De Oudste bewoningsgeschiedenis van Hoegaarden

a) Inleiding

De allervroegste informatie over Hoegaarden gaat fascinerend genoeg 54,9 miljoen jaar terug in de tijd, het gebied was toen een subtropisch moerasbos. Bij de aanleg van de E40 snelweg in 1970 werden er versteende stronken gevonden van de moerascipres, Glyptostroboxylon. De stronken kunnen nog steeds bezichtigd worden.[10]
Bij het zoeken naar informatie over de bewoning van Hoegaarden komen er heel wat gehuchten naar voren. Volgens een oorkonde uit 1489 telde Hoegaarden dertien gehuchten: *'Hugairden, Opoverlair, Kerckoverlair, Bost, Ast, Rommelsem, Elst, Nederhem, Aelst, Couwenberghe, Schoer, Houthem ende Hoxhem'.*[11]
Ze behoorden tot 1794 bij het bisdom Luik en werden vervolgens ingelijfd bij Frankrijk.[12]

[8] IBIDEM
[9] KEMPENEERS, P., 'Wachten op Hugo', in: *Brabantse Folklore,* juni 1985, p. 148.
[10] VLAAMSE LANDMAATSCHAPPIJ, *Cultuurhistorisch Jaaroverzicht* [pdf], 2010-2011, geraadpleegd op 21 april 2020, beschikbaar op: http://www.archeonet.be/images/vlm1011.pdf, p. 9.
[11] VANDER VELPEN, *Geschiedenis van Hoegaarden,* p. 9.
[12] MOULAERT, *Essai sur le comté de Brunengeruz,* p. 189.

Het Romaanse kerkje (Xe tot XXe eeuw) van Overlaar met de verwerking van Romeinse dakpannen uit de villa van de goudberg in de zijmuren tussen de onregelmatig gekapte kwartsiet en stukken gobertangesteen.

In de gehuchten van Hoegaarden werden de oudste sporen van bewoning gevonden, in Bost en Rommerson *('Rommelsem')* werden er in 1901 hakken en pijlpunten uit het neolithicum gevonden. In het tijdperk vóór Christus bereikten de Franken Hoegaarden al, in 1880 werd te Overlaar een Frankisch, heidens, kerkhof gevonden.[13]
In Overlaar staat ook het eenbeukige Sint-Lambertuskerkje, waarvan het schip teruggaat tot de pre-Romaanse tijd.[14]

In sommige muren van het Sint-Lambertuskerkje werden Gallo-Romeinse panscherven verwerkt en in Rommersom werd een Romeinse graftombe ontdekt. Op de plaats van het oude kerkhof van Hoegaarden stond waarschijnlijk een Romeins gebouw(-tje). Bovendien bestonden er verschillende 'tumbae' bij Hoegaarden: de 'tumbae de Elst', de 'tomme' van Overlaar, het 'tommevelt', de 'tomhof' en het 'tomblock' van Hauthem en het 'tommeke' van Rommersom.
In de vijfde eeuw bereiken de Franken Hoegaarden en omgeving opnieuw, zoals ook blijkt uit de Germaanse etymologie van de plaatsnamen van Hoegaarden en zijn deelgemeentes.[15]

b) Het graafschap Brunengeruz

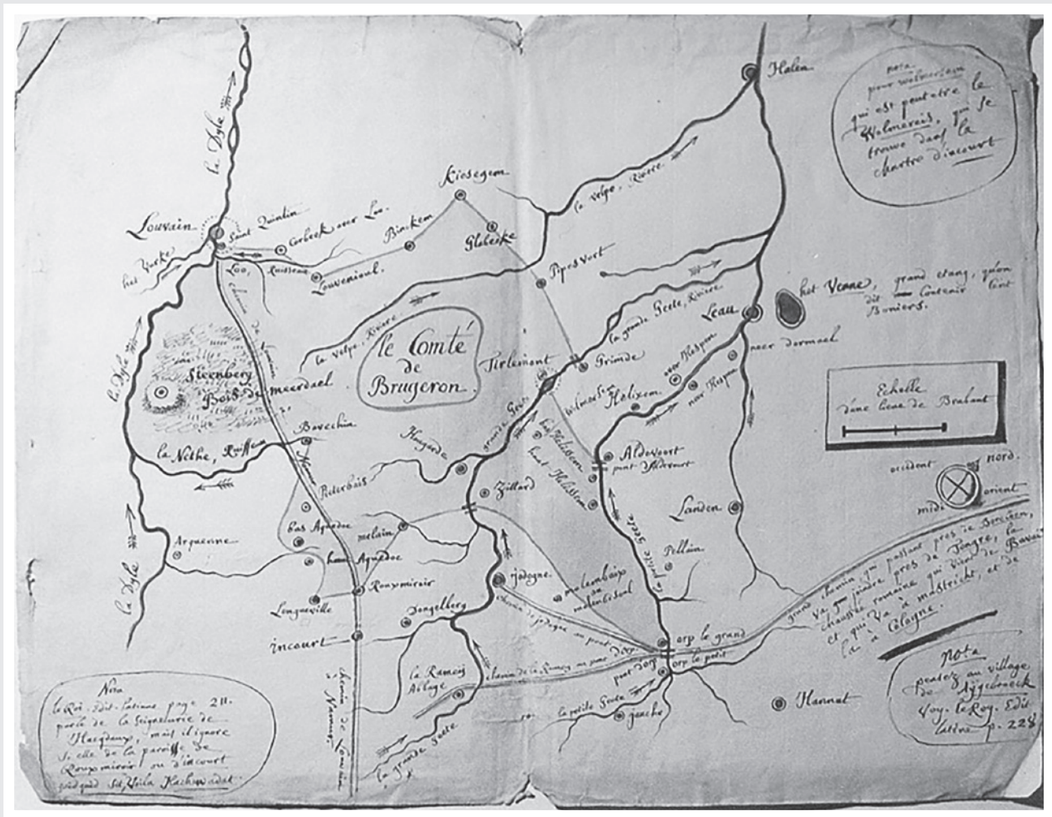

Het graafschap, anonieme schets, 19e eeuw

[13] VANDER VELPEN, *Geschiedenis van Hoegaarden,* pp. 16 en 18
[14] 'Hoegaarden' in: LISSENS, R.F. (ed.), *Winkler Prins Encyclopedie van Vlaanderen,* 5 delen, Brussel, 1972-1974, pp. 328-329.
[15] VANDER VELPEN, *Geschiedenis van Hoegaarden,* p. 17.

Hoegaarden behoorde tot het oude graafschap Bruningerode dat in 987 Luiks bezit werd. Het werd in 1013 tijdens de Slag bij Hoegaarden veroverd door graaf Lambert van Leuven, maar in 1099 ging het weer terug naar Luik en het zou een Luikse enclave blijven in Brabants gebied tot het einde van het ancien régime in 1794. De gemeente werd nooit omheind.[16]
In 1858 reconstrueerde Moulaert het graafschap Brunengeruz in detail, op basis van aanduidingen uit een tekst van Gilles d'Orval uit de dertiende eeuw. Hij vermoedde dat het kasteel van Brunengeruz het centrum van het graafschap vormde.[17]

Kempeneers wijst er op dat de uitgang -rode van Bruningerode niet samen hangt met de kleur roux zoals Moulaert veronderstelde, maar afkomstig is van het Germaanse woord *'ropa'* of wel gerooid bos. Bruningerode zou dan ook *'gerooid bos van de lieden van Bruno'* betekenen.[18]

c) De Sint-Gorgoniuskerk en -relieken

De reliekkast van St.-Gorgonius
én van de Hoegaardse heilige Odwinus
(St.-Gorgoniuskerk, foto Wasily Pedjko).

De streek rond Hoegaarden werd mogelijk door Sint-Lambertus (?-705) en Sint-Hubert (705-727), bisschoppen van Luik en Tongeren, bekeerd. Het Sint-Lambertuskapittel, het oudste kapittel van Luik, had in ieder geval veel bezittingen in de regio.[19]

Volgens Bouillé zou in de 10e eeuw Saint-Odoüin vermoord zijn in Hoegaarden omdat hij van het ware geloof getuigde. Er zou te zijner herinnering ter plaatse een kapel gesticht zijn.[20]
Bouillé haalde geen bronnen aan en ik heb er geen gevonden.
De Sint-Gorgoniuskerk in Hoegaarden zou ontstaan zijn in de 8e eeuw.[21]
In het kader van een akkoord met Paus Paulus I kreeg Chrodegang, bisschop van Metz, in 764 of 765 toestemming om de relieken van de eerbiedwaardige Sint-Gorgonius over te brengen van Rome naar de Lotharingse abdij van Gorze. Deze abdij stond bekend als de Sint-Gorgoniusabdij, maar ze werd in de zestiende eeuw geplunderd en verbrand.[22]
Volgens de Chronicon Laureshamense werden de relieken overgebracht door Willicharium Sedunenssem episcopum in 771.[23]

Hoegaarden behoorde tot de *dekenij Geldenaken*[24] en was een *parochie die onttrokken was aan de aartsbisschoppelijke jurisdictie Luik.* Hoegaarden kwam niet voor in de overzichten met bezittingen van de kerk *(pouillés)* waar de Moreau het merendeel van zijn informatie uit putte. Hoegaarden werd wel genoemd in een lijst met parochies uit 1139, maar verdween vervolgens weer uit beeld.[25]

[16] KEMPENEERS, *Hoegaardse plaatsnamen,* pagina door Coronacrisi onzeker, mogelijk p. 3.
[17] MOULAERT, P.B.C.B., *'Essai sur le comté de Brunengeruz, appelé par les historiens modernes 'Comté de Brugeron',* Compte-rendu des séances de la commission royale d'histoire, deel 10, 1858.
[18] KEMPENEERS, *Hoegaardse plaatsnamen,* p. 10.
[19] VANDER VELPEN, *Geschiedenis van Hoegaarden,* p. 19.
[20] BOUILLE, *Histoire de la Ville et Pays de Liège,* p. 54.
[21] 'Hoegaarden' (auteur door Coronacrisis onbekend), in: *Winkler Prins Encyclopedie van Vlaanderen,* pp. 328-329.
[22] BAILLET, A., 'Mois de septembre', *Les vies des Saints avec l'histoire de leur culte,* deel 6, Parijs: Savoye, 1739, p. 81.
[23] DABROWSKA-ZAWADZKA, E., 'La douille d'Autun et les crosses inscrites dans la France médiévale', in: *Bulletin de la Societé nationale des Antiquaires de France,* 1997, p. 310.
[24] DE MOREAU, E., *Circonscriptions ecclésiastiques, chapitres, abbayes, couvents en Belgique avant 1559,* Brussel: L'Edition Universelle S.A., 1948, p. 104.
[25] IDEM, p. 239.

De Moreau verwijst naar de verkeerde identificatie van *Hugardis vetus ecclesia* door Paquay & De Ridder en later door Daris. Hij wijst er op dat het hier om de parochie Outgaarden (en niet Hoegaarden) gaat.[26]
Op geestelijk gebied was het gebied van Hoegaarden sinds onheugelijke tijden verdeeld tussen twee parochies. Hoegaarden hoorde bij het *concile* van Geldenaken en Overlaar behoorde tot het *concile* van Leuven.[27]
De Sint-Gorgoniuskerk wordt vermeld in het manuscript van de *Gesta episcoporum Cameracensium.*

d) Het kapittel
Op onbekende datum werd er een kapittel opgericht in Hoegaarden en opmerkelijk genoeg had het aartsbisdom Keulen het recht *(un droit archidiaconal)* om de proost van het kapittel te benoemen *(la charge de prévôt revenait à l'écolàtre de l'église metropolitaine de Cologne).*[28]

Vander Velpen stelde dat de datum van kapittelstichting weliswaar onbekend was, maar dat men ervan uit kon gaan dat dit gebeurd zou zijn vóór de overdracht van het graafschap Brunengeruz aan de prins-bisschop van Luik.[29]
Deze oorkonde bevindt zich in de Diplomata Belgica en is door Roland gedateerd op 988.[30]

De betrokken oorkonde vermeldt dat Keizer Otto III van het Heilige Roomse Rijk de *graafschappen* Hoei en Brunengeruz aan bisschop Notger van Luik heeft toegekend. Vanaf dat moment worden de bisschoppen van Luik territoriale vorsten (prinsen) en in die hoedanigheid leenmannen van de Duitse keizer. De prins-bisschoppen van Luik vervingen vanaf dat moment in Hoegaarden dus de wereldlijke graven.[31]

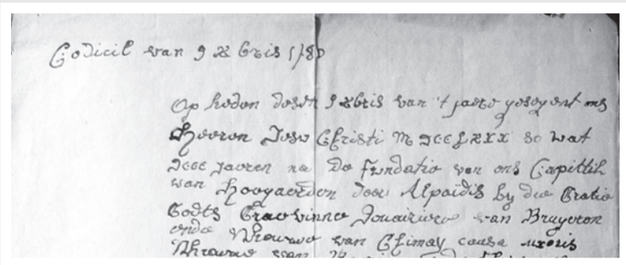

Aanvang van het codicil van 9 xbris 1780
(= 9 december 1780)

Op heden desen 9 xbris van 't jaere gesegent ons
Heeren Jesu Christi MDCCLXXX so wat **(= 1780)**
DCCC **(= 800)** jaeren na de Fundatio van ons Capittile
van Hougarden door Alpaïdis bij die Gratie
Godts Graevinne Douairiere van Brugeron
ende Vrouwe van Chimay causa uxoris
……

Een codicil bij een Hoegaards testament uit 1780 verwijst naar een kapittelstichting rond het jaar 1000.[32]
In Hoegaarden werd daarom in 1980 "1000 jaar kapittelstichting" gevierd.
Ook de Winkler Prins van Vlaanderen dateert de kapittelstichting op ca 1000.[33]

Vander Velpen schreef dat kerk en kapittel later worden aangetroffen in het bezit van het Domkapittel te Keulen en ging er vanuit dat het door een *bijzondere wilsbeschikking* van Alpeide zelf was. De vroegste vermeldingen van het kapittel stamden volgens Vander Velpen uit 1203, 1215 en 1242.[34]
Ik heb hier geen bevestiging van gevonden, maar een oorkonde uit 1245 in de databank Diplomata Belgica noemt het kapittel wel.[35] In 1558 komt het kapittel van Hoegaarden ook voor op de *Liste des cloîtres, Lijst van kloosters, monastères et châpitres.*[36]

[26] IDEM, p. 338.
[27] IDEM, p. door Coronacrisis onbekend.
[28] IDEM, p. door Coronacrisis onbekend.
[29] VANDER VELPEN, *Geschiedenis van Hoegaarden,* p. 26.
[30] DiBe ID 1310, *Diplomata Belgica. Les sources diplomatiques des Pays-Bas méridionaux au Moyen Âge.* Sinds 2015, DE HEMPTINNE, T. et al (eds.). Brussel: Koninklijke Commissie voor Geschiedenis. Beschikbaar op: <https://www.diplomata-belgica.be/charter_details_fr.php?dibe_id=1310> [geraadpleegd op 16 mei 2020]
[31] IDEM, p. 23.
[32] DODION, M, 'Hoegaarden 1000 jaar', in: *Alpaidis. Tijdschrift voor Heemkunde en Folklore,* 13 (4), 1977, p. 3.
[33] 'Hoegaarden' in: *Winkler Prins Encyclopedie van Vlaanderen,* p. 328.
[34] VANDER VELPEN, *Geschiedenis van Hoegaarden,* p. 27.
[35] DiBe ID 29572, *Diplomata Belgica. Les sources diplomatiques des Pays-Bas méridionaux au Moyen Âge.* Beschikbaar op: <https://www.diplomata-belgica.be/charter_details_fr.php?dibe_id=29572> [geraadpleegd op 16 mei 2020].
[36] DE MOREAU, *Circonscriptions ecclésiastiques en Belgique,* p. door coronacrisis onbekend.

e) Het enigma Alpeide
Iedereen die zich bezighoudt met Hoegaarden kan niet om gravin Alpeide heen, maar het is moeilijk om bewijzen over haar te vinden. Mijn bijdrage tot het enigma Alpeide kan dan ook slechts bestaan uit de volgende opmerkingen, aan de hand van nogal gedateerde informatie die ik tijdens mijn onderzoek heb gevonden.
Alpeide wordt voor het eerst genoemd in een oorkonde uit 981 waarin ze haar domein van Grand-Rosières *(uillam iuris mei nomine Roserias)* aan de abdij van Waulsort schenkt. In die oorkonde worden ook twee kinderen vermeld: de oudste zoon, Arnoul *(Arnulfi)*, en de tweede zoon Werry *(Werici, fratis Arnulfi).* Alpeide was getrouwd met Godfried, heer ('dominus') van Florennes en vermoedelijk later graaf van Henegouwen.[37]
Alpeide was dus vrouwe van Florennes en later vermoedelijk gravin van Henegouwen.
In een vermeend tweede huwelijk zou deze Alpeide getrouwd zijn met Eilbert van Hersent, stichter van de abdij van Waulsort. Over deze Eilbert hebben minstens twee auteurs een hele verhandeling geschreven. Longnon stelde in 1909 dat het bij Eilbert om heer Ybert de Ribemont ging, die in een tweede huwelijk inderdaad was getrouwd met Alpeide.[38]

Despy onderzocht in 1957 de oorkonden van de abdij Waulsort en stelde echter dat het huwelijk van Eilbert de Hersent met Alpeide uit de *Historia Walciodorensis* een fictie was.[39]
In deel 1 van *Les chartes de l'abbaye de Waulsort* wijdde Despy zelfs een volledig hoofdstuk aan Eilbert van Hersent: *'La formation de la légende du "comte" Eilbert'.*[40]

In databank *Diplomata Belgica* sluit men niet uit dat Alpeide inderdaad voor de tweede keer getrouwd zou zijn, maar dan met ene Eilbert van **Florennes.** Er staat letterlijk: *"Alpaidis (épouse en première noce du comte Godefroid I de Florennes, et peut-être en secondes noces d'Eilbert de Florenes)".*[41]
Afgezien van de tikfout (*Florenes* in plaats van Florennes) lijkt het mij onwaarschijnlijk dat zowel *Godefroid* als *Eilbert* heren van Florennes geweest zouden zijn. Volgens Despy werd Godfried gewoon opgevolgd door zijn zoon Arnould, genoemd in bovenstaande oorkonde uit 981.[42]

Eilbert van Hersent zou overigens ook niet in 'zijn' abdij van Waulsort begraven zijn zoals de legende wil.[43]

(wordt vervolgd)

[37] DESPY, G., *Les chartes de l'abbaye de Waulsort. Etude diplomatique et édition critique,* deel 1: 946-1199, Brussel: Paleis der Academiën, 1957, p. 201.
[38] LONGNON, A., 'Nouvelles recherches sur les personnages de "Raoul de Cambrai"', in: *Romania,* vol. 38 (150), 1909, pp. 233-244.
[39] DESPY, *Les chartes de l'abbaye de Waulsort,* p. 203-204.
[40] IDEM, p. 176-218.
[41] DiBe ID 1308, *Diplomata Belgica. Les sources diplomatiques des Pays-Bas méridionaux au Moyen Âge.* Beschikbaar op: <https://www.diplomata-belgica.be/charter_details_fr.php?dibe_id=1308> [geraadpleegd op 16 mei 2020].
[42] DESPY, *Les chartes de l'abbaye de Waulsort,* pagina door Coronacrisis onbekend.
[43] IDEM, p. 217.

Retouradres
Billen Raymond
Kalverstraat 24
3320 HOEGAARDEN

Driemaandelijks tijdschrift P802006
Afgiftekantoor 9550 HERZELE
december, januari, februari 2020/2021

bpost
PB-PP
BELGIE(N) - BELGIQUE

HET LIDGELD BEDRAAGT 15 EURO/JAARGANG

Wie minimum 50 euro stort wordt steunend lid, met vermelding in ons tijdschrift
Ons rekeningnummer: **BE23 3630 8110 6891 BIC begunstigde: BBRUBEBB**

BEZOEK ONS OOK OP FACEBOOK

INHOUD FAMILIESCHOON 61STE JAARGANG -NR. 74(NR) - 4/2020

Art. 329 Het Arendsnest in de 19de eeuw
Art. 330 De afstamming van prof. Paul Joseph Bonenfant (Jodoigne 1899-Laon 1965)
Art. 331 De afstamming van René Sweerts (Longueville 1930-Tienen 2020)
Art. 332 De wijnteelt en -productie te Hoegaarden (vervolg) en het cijnsregister van1582
Art. 333 Vredegerecht en Politierechtbank Hoegaarden 1796-1802
Art. 334 Twee akten over '*het geleeg Struys'* te Hauthem
Art. 335 Uit het tijdschrift van de Familievereniging Vandenbempt: Arnoldus Vanden Bempt (°Hoeg. 1647)
Art. 336 Nieuwe regeling voor raadpleging akten burgerlijke stand
Art. 337 De Parramore-herdenking van 28 november 2020

Lidmaatschap Familieschoon 15 euro/jaar (BE63 3300 5449 0008) - Bic: BBRUBEBB

INHOUD ALPAIDIS 56STE JAARGANG - NR.221 - 4/2020

- Recente publicaties en digitale ontsluiting archieven
- Bioscopen in Hoegaarden *(Hubert Ch. Mannaerts, Wasily Pedjko)*
- Bijnamen: Saint Amour, Sonder Hoed, See Koekel *(M. Dodion, W. Pedjko, H. Mannaerts)*
- Klokkenpatrimonium: Oud Rusthuis/Kapel Rommersom *(Jef Teugels -Werner Wouters)*
- Het kasseien van ons gemeenteplein *(Maurice Dodion en Wasily Pedjko)*
- Biersprokkels *(M. Dodion en W. Pedjko)*
- De vroegste vermelding van Hoegaarden *(Janny van Doorn)*
- Publicatie over het kasteeldomein te Meldert

Inlichtingen: Diane Nitelet, nitelet.di@telenet.be 0496 20 39 97
Raymond Billen, raymondbillen52@gmail.com 016 76 71 86
Maurice Dodion, dodionm@hotmail.com

Bestuursleden Hoegaardse Heemkring: Hoegaards Erfgoed vzw
Georges Stienlet (voorzitter), Rik Cipers (ondervoorzitter)
Diane Nitelet, Wasily Pedjko, Irène Bouthé, Maurice Dodion, Noël Verlaers,
Raymond Billen, Chris Michel en Ann Raymaekers